

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК – СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЦЕНТРІВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Бібліотека є засобом продовження життя письмового документа. Вона виникла і розвивалась завдяки потребі суспільства зберегти та передати знання, інформацію.

Сучасна бібліотека знаходиться на шляху пошуку свого місця в розвитку суспільства. Бібліотеки це поліфункціональні заклади, їх повноцінний розвиток як соціокультурного феномену визначається багатством напрямків діяльності [5; 7].

В останні роки посилюється як інформаційна, так і соціокультурна функції бібліотек, що визначається постійним зростанням інформації в суспільстві. На рубежі XX-XXI століття в діяльності бібліотек дедалі більше проявляється тенденція їх розвитку як культурних центрів. У даному контексті важливим завданням для бібліотекознавців, культурологів, філософів є вивчення зарубіжного досвіду функціонування бібліотек як соціокультурних центрів, що дає змогу для аналізу, пошуку і розробки вітчизняної концепції соціокультурної діяльності бібліотек.

Соціокультурна діяльність міститься у програмних документах багатьох Європейських бібліотек, зокрема, у Королівській бібліотеці Нідерландів, де найбільшого значення надають книжковим виставкам, організації музичних вечорів і зустрічей з діячами культури, мистецтва, зв'язкам з громадськістю та популяризацією бібліотеки. З огляду на це велике значення має дизайн бібліотеки. Слід відзначити Датську Королівську національну бібліотеку «Чорний діамант», яка є великим культурним центром Данії, в основі її діяльності закладено концепцію розвитку бібліотеки як культурного центру. Серед форм роботи: музичні вечори, художні та книжкові виставки, лекції та літературні вечори. Сучасна публічна бібліотека Англії – культурно-інформаційний центр збереження, впорядкування, надання соціальної інформації користувачам. Бібліотеку у

цій країні розглядають з позиції забезпечення дозвіллевих потреб користувачів. Власне внутрішня організація бібліотеки сприяє виконанню її базових функцій культурозберігаючих і культуроформуєчих.

Культурна роль публічної бібліотеки Сполучених Штатів Америки також зазнала істотних змін від бібліотеки як органу залучення до культури американізації та стандартизації способу життя і життєвих цінностей до закладу, який визнає культурні та національні відмінності, що підтримують національну гордість і поважають культурну спадщину інших народів [2; 6]. Заслуговує також на увагу вивчення та поширення досвіду розвитку Національної бібліотеки Білорусії як республіканського соціокультурного центру. Зокрема у концепції розвитку даної бібліотеки зафіксовано, що нові соціально-економічні умови, зміни в соціокультурній ситуації суттєво трансформували функції сучасного культурного менеджменту [3]. Все більш важливу роль окрім просвітницької, починають відігравати культурно-творча, рекреаційна, оздоровча, розважальна і соціоінтеграційна функції. Бібліотека як суб'єкт соціокультурної діяльності одночасно набуває якості соціального і культурного інституту. Як соціальний інститут вона перш за все здійснює, збір, розповсюдження в просторі і часі соціально важливих документів з метою задоволення інформаційних потреб користувачів. Бібліотеку як культурний заклад характеризує той факт, що вона здійснює накопичення і трансляцію культурного досвіду, освоєння культурних форм суспільного життя, дотримання значного об'єму знань. Соціокультурна політика у Національній бібліотеці Білорусії реалізується її працівниками шляхом цілеспрямованої культурно-дозвіллевої діяльності, пов'язану з формуванням, задоволенням життєво-насушних духовних потреб користувачів з метою всестороннього і гармонійного розвитку особистості [3]. Бібліотека як соціокультурний центр є суспільно-державним інститутом духовного розвитку населення, творчої активності особистості, рекреації і формального нерагламентованого спілкування; як система включає: цільові установки соціально-культурної діяльності, об'єкт впливу, педагогічні

завдання, суб'єкти впливу, матеріально-технічну базу, засоби, форми, методи. Цікаві результати досліджень публічних бібліотек, проведені у Білорусії засвідчили, що бібліотека є самим популярним і найбільш відвідуваним закладом культури в країні. Крім інформаційної – пріоритетної функції бібліотек все більш запитуваною стає рекреаційна функція (спілкування з читачами, бібліотечними працівниками). Серед форм проведення дозвілля переважає перегляд телевізійних програм, читання газет, журналів і на останньому місці з цих форм – читання книг. Проте більшість користувачів не прагнуть відвідувати культурно-масові заходи, що проводяться бібліотеками, мотивуючи нецікавістю форм та тематикою. Фахівці Національної бібліотеки Білорусії зазначають про потребу щодо удосконалення бази нормативно-регламентуючих документів діяльності бібліотеки як соціально-культурного центру. В процесі соціокультурної діяльності бібліотека має вирішувати завдання, спрямовані на організацію:

- 1) культурно-просвітницької діяльності;
- 2) інформаційно-розвиваючої, творчої діяльності;
- 3) релаксаційної (відпочинок і розваги) діяльності.

Форми та методи реалізації соціокультурної діяльності у зарубіжних бібліотеках досить різноманітні: акції соціокультурної і соціополітичної тематики; зустрічі з представниками науки та творчої інтелігенції, різними категоріями населення; заходи науково-теоретичного і навчального характеру (науково-теоретичні, науково-практичні конференції, симпозіуми, семінари); заходи концертно-розважального характеру (концерти, театральні антрепризи, презентації, творчі вечори); заходи культурно-розважального характеру. У Національній бібліотеці Білорусії, дизайн якої уже є витвором мистецтва, з першого погляду відчувається, що це заклад культури діє декілька складових соціокультурного комплексу: оглядова площадка, багатофункціональний конференцзал, центр ділових зустрічей, переговорів, пресцентр, Інтернетцентр, музейний комплекс, художня галерея, комплекс спеціалізованих залів літератури та мистецтва, зони рекреації, дитяча ігрова

кімната, центр комп'ютерних ігор і віртуального туризму, спортивно-оздоровчий комплекс і комплекс ресторан-кафе, створені умови для людей з обмеженими фізичними можливостями (пандуси, спеціалізовані ліфти, підйомники).

Досвід функціонування на базі публічних бібліотек соціально-культурних центрів підтримують і сільські бібліотеки Пензенської області Російської Федерації. Працівниками сільських бібліотек спільно з науковцями розроблений модельний стандарт діяльності сільської бібліотеки соціокультурного центру. Для обговорення науковців і практиків модельний стандарт виставлений на сайті в Інтернеті. Виконуючи соціальне замовлення бібліотека на селі намагається створити особливе культурне духовне середовище і сама по собі є унікальним соціокультурним явищем не тільки в житті окремого регіону, але й країни. Бібліотеки, традиційно виконують місію просвітництва, збереження культурної спадщини. Згідно з даним стандартом основними розділами соціокультурної діяльності є: соціальна роль і завдання бібліотеки як соціокультурного центру; користувачі і обслуговування; доступне розміщення бібліотеки; фонди бібліотеки, їх приміщення, організація бібліотечного простору; персонал бібліотеки; зв'язки з громадськістю. Своїм основним завданням працівники сільських бібліотек Пензенської області Російської Федерації вбачають у забезпеченні вільного доступу громадян до інформації, знань, культури. Спільно з іншими закладами соціокультурного центру тутешні бібліотеки ведуть культурно-просвітницьку роботу, залучаючи до культурної спадщини, розвивають у користувачів здатність сприймати мистецтво, культуру, розвивають уяву і творчий потенціал у дітей та молоді, організовують вечори, зустрічі, концерти, лекції, фестивалі, конкурси та інші культурні акції. Створенню привабливого образу бібліотеки, її оглядовості і доступності сприяють вільні підходи до бібліотеки, чистота прилежних територій, легко впізнавальна назва бібліотеки, реклама, місця для дитячих ігор, малі архітектурні форми,

система вуличних покажчиків, відповідна торгівля (книжковий кіоск, кафетерій) [4; 8].

У Росії в останнє десятиліття набули поширення різні за типом і видом бібліотеки. Найчастіше можна зустріти бібліотеку – інформаційний, інтелектуальний центр - багатофункціональний інформаційно-освітній культурно-просвітницький дозвіллевий бібліотечний комплекс, який враховує традиційний бібліотечний фонд, що складається з широкого спектру друкованої, класичної та сучасної літератури, відео і аудіо матеріалів, електронних носіїв інформації, мережевих ресурсів медіацентру з можливістю використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій, спеціалізованих служб, які сприяють розвитку інтелекту молоді, навиків спілкування, мовної та інформаційної культури. Модель бібліотеки – інформаційного інтелект центру включає традиційне бібліотечне обслуговування, службу електронної доставки документів, інтернет-клуб, відділ правової та психологічної підтримки, відділ профорієнтації і адаптації, центр розвитку творчих здібностей, дозвіллевий та оздоровчо-спортивний комплекс, різноманітні клуби та гуртки за інтересами. Досить часто на шпальтах фахових видань з бібліотечної справи можна зустріти досвід тієї чи іншої бібліотеки з даного напрямку [1; 2; 6].

В останні десятиліття бібліотеки зарубіжжя стають ініціаторами розробки і реалізації програм соціальної спрямованості, об'єднуючи зусилля представників влади, громадських організацій та населення. Цілеспрямована, структурована, осмислена активність бібліотек пов'язана з формуванням, задоволенням життєво-насушних духовних потреб користувачів з метою всестороннього і гармонійного розвитку особистості в просторі дозвілля. В перспективі на майбутнє бібліотека має розвиватись як дозвіллевий центр, що організовує неформальне спілкування користувачів, зустрічі з цікавими людьми, інформує користувачів про літературно-художні новинки. Бібліотека має не тільки задовольняти потреби користувачів у книзі та інформації, але й знайомити їх з культурою, мистецтвом, історією тощо.

На думку А.С.Чачко, розвиваючись, трансформуючись і адаптуючись у нових умовах, бібліотека залишається культурно-цивілізаційним феноменом із функціями суспільного інституту, володіючи універсальною компетенцією, яка включає всі досягнення культури та цивілізації [7].

В цілому слід зазначити, що бібліотеки, які пріоритетним напрямом своєї роботи вбачають соціокультурну діяльність сприяють розвитку культури, залученню користувачів до культурної спадщини, розвивають у своїх користувачів здібності сприймати культуру та мистецтво, організовують вечори, зустрічі, конкурси, концерти, лекції, фестивалі тим самим роблять гідний внесок у культуру майбутнього суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ваврек Б. Будущее публичных библиотек (обзор мнений) // Новый облик публичных библиотек. – 1995. – Ч. 1. – С. 12—16.
2. Володин Б.Ф. Всемирная история библиотек. – Спб.: Профессия, 2004. – 431 с.
3. Кирюхина Л. Перспективы развития национальной библиотеки Беларуси как республиканского социокультурного центра // Бібліотека і книга у контексті часу: Зб. наук. праць. – К., 2006. – С. 120—129.
4. Модельный стандарт деятельности публичной библиотеки / Рос. библ. ассоциация. – Спб., 2000. – 20 с.
5. Поздеева Н.Е. Публичная библиотека в социокультурной среде большого города: ретроспективный анализ и перспективы развития: Дис. канд. пед. наук. – М., 2004. – 202 с.
6. Публичные библиотеки в зарубежных странах: информ. сб. / Сост. В.Р. Фирсов. – Спб.: Информ-Либерия, 2003. – 112 с.
7. Чачко А.С. Развивающаяся библиотека в информационной обществе: Науч. метод. пособие. – М.: Либерия, 2004. – 87 с.

8. Чувильская О.А. Интеллект- центр. - библиотека будущего или будущее библиотек // Молодые в библиотечном деле. – 2006. – № 2—3. – С. 21—24.